

מה משמעות התביעה שהגישו משפחות החטופים בבית הדין הפלילי בהאג נגד חמאס?

"המשרד שלי הגיש תביעה לבית הדין הפלילי בהאג בשם קורבנות נפגעי ה-7 באוקטובר, שאני מייצגת בייפוי כוח אישי", אומרת עו"ד יעל ויאס גבירצמן. "הגשתי את התביעה ב-31 באוקטובר, ובשבוע שעבר חזרתי עם משלחת שיש חיסיון על זהות המשתתפים בה, אבל למיטב ידיעתי זו הייתה המשלחת הראשונה שעברה את שלב הגשת התלונות והגיעה לשלב העדות, שנגבתה על ידי שופטי בית הדין והתביעה. המשמעות היא שהקורבנות שאני מייצגת מקדמים את החקירה עד לכדי הוצאת צו מעצר".

עו"ד ויאס גבירצמן היא בוגרת המחלקה ההומניטרית במזכירות האו"ם בניו יורק, המחלקה למשפט בינלאומי בלשכת היועמ"ש במשרד החוץ, והמחלקה לעניינים בינלאומיים בפרקליטות המדינה. ב-2014 היא הקימה את הקליניקה למשפט בינלאומי פלילי והומניטרי בבית הדין למשפטים ע"ש הארי רדזינר במרכז הבינתחומי הרצליה. היא גם חברה בלשכת עורכי הדין הבינלאומית ובוועדה לפשעי מלחמה.

"ביוזמה שלי אני מייצגת, בייפוי כוח אישי, משפחות של 36 חטופים", היא מספרת. "אני מביאה גם ראיות וחוות דעת מומחים, הכול במימון תרומות שאנו מגייסים וללא עלות עבור הנפגעים והקורבנות. הקורבנות מביאים את העדות החיה שלהם, והבאתי גם עדי מפתח שהם לא בהכרח קורבנות, שהיו בכמה זירות מה-7 באוקטובר, ולכן הם יכולים להעיד על השיטתיות וההיקף הרחב של המתקפה, שהופכות פשע רגיל לפשע נגד האנושות.

עורכת דין יעל ויאס גריבצמן | צילום: רועי ליבוביץ'

"אני לא מובילה קמפיין. אני עורכת דין עצמאית מומחית בבית הדין הפלילי בהאג, עבדתי שם שנים רבות. אנחנו בעצם ממש מקדמים את החקירה. ביום שבו יוצאו צווי מעצר, רוב הסיכויים שאנחנו לא נדע עליהם. ברוב הפעמים זה חסוי כדי למנוע שיבוש הליכים. אבל ברגע שיהיו מעצרים אז יהיה הליך, ואני אעמוד באולם הדיונים כדי להביא את הקול של הקורבנות שאני מייצגת".

נניח שהתביעה שלכם תתקבל והשופטים יתמכו בה באופן מוחלט. מה עשויות להיות ההשפעות של זה בסופו של דבר על חמאס, על העולם?

"בית המשפט הפלילי מבוסס על עיקרון שנקבע במשפטי נירנברג של פושעי המלחמה הנאצים אחרי מלחמת העולם השנייה, בהם קבעו השופטים שמדינות הן לא ישויות אבסטרקטיות. מי שעומד מאחוריהן הוא זה שמבצע את הפשעים. ולכן, אם אנו רוצים אכיפה אפקטיבית נגד פושעים אוניברסליים, אנו חייבים ללכת כנגד היחידים שמבצעים את הפשעים, לא נגד המדינה. וזה הכוח של בית המשפט הבינלאומי הפלילי. זה הליך פלילי לכול דבר, רק שהקוד שלו הוא בינלאומי. זאת אומרת שהצווים שהוא מוציא זה צו מעצר בינלאומי של אינטרפול, שמחייב 125 מדינות חברות בבית הדין. אם מישהו שיש נגדו צו כזה ינסה לעבור גבול כלשהו, הנורות האדומות במעבר הגבול יצפצפו.

"אחר צווי מעצר, יש לנו מעצר של יחידים. לבית הדין יש סמכות על הבכירים ביותר. בסופו של דבר תובע בית הדין יחליט מה השם והפנים של מי שנחשב הבכיר ביותר מבחינת בית הדין. יעצרו את האנשים, ואז מתחיל הליך מקדמי שנוגע לכתב האישום, כדי לאשר את האישומים, ואחריו משפטים של ממש, כך שבכירי חמאס או בכירי ג'יהאד או בכירים אחרים שיש להם השפעה, שהתובע מזהה, יכולים לרצות מאסרי עולם.

סקר חדש בבריטניה: יותר מ-60% מהמוסלמים במדינה לא מחזיקים בדעה שלילית כלפי חמאס

בכיר המוסד: "אם נחליט לחסל את נסראללה, נוכל לעשות את זה. היכולת לחסל אותו אינה השאלה"

"זה הסיפור של היחידים, אבל מעבר ליחידים יש גם חשיבות היסטורית וסימבולית של קביעת הנרטיב. החלטה משפטית בת סמכא על ידי בית משפט בר סמכא תעגן את האמת, את הנרטיב שב-7 באוקטובר באמת בוצעו פשעים בינלאומיים, פשעים נגד האנושות. שבוצעו מעשי עינויים ורצח וכריתת איברים, פשעי מין נגד ילדים, נשים, זקנים, חסרי ישע. כל הדבר הזה, חשוב שבית משפט יאמר אותו, ועוד יותר מזה בית משפט בינלאומי, שיש לו את הסמכות ואת המומחיות בדיוק על המעשים האלה, כי הוא מעמיד לדין ברחבי העולם על אותם מעשים.

"הדבר הזה הוא מעטפת מארג משפטי חוצה גבולות, שהמטרה שלו נקראת 'לצמצם את הפער של היעדר אחריות. כי חייבת להיות אחריות של מי שאחראי למעשים המזעזעים האלה, של האדריכלים של זה, של מי שמממן, מי ששולח, אימן, מסייע, תומך, משתף פעולה ובעצם אחראי על זוועות ה-7 באוקטובר. זאת בידיעה שמדינת ישראל כנראה תעמיד לדין את המחבלים עצמם שתפסה. אתה יודע, המחבלים האלה לא תלושים, הם לא מתנהלים

בתוך ריק. יש להם מי שאימן אותם ופיקד עליהם, שטף את מוחם, סיפק להם את הנשק ואפשר להם לעשות את זה".

חלק מההריסות בכפר עזה, כתוצאה מההתקפה של חמאס ב-7 באוקטובר על יישובי העוטף, 19 בדצמבר 2023 | צילום: Moshe Shai/FLASH90

אם בבית הדין הפלילי תתקבל הכרעה שראשי חמאס אשמים בפשעים נגד האנושות, הם מן הסתם יישארו במדינות שלא קיים עמן הסכם הסגרה. אז כמה זה משמעותי?

"זו שאלה מצוינת, כמה זה משמעותי. לכל הפחות הם יהיו חשודים, מבוקשים או נמלטים בפשעים החמורים ביותר, רצח עם נגד האנושות ופשעי מלחמה, שנמנעים ממתן דין וחשבון לבית המשפט הבינלאומי הפלילי. אבל אנחנו רואים גם את הצד השני: בכל השנים האחרונות, וגם אחרי ה-7 באוקטובר, החמאס ומי שעומד מאחוריהם מנהל קמפיין בחזית משפטית נגד מדינת ישראל, בין היתר בפני בית הדין הבינלאומי הפלילי. אם לא הייתה לזה משמעות, אז למה זה היה כל כך קריטי עבור אותם גורמים הפועלים לתמוך בחמאס?

"אז התשובה שלי נוגעת לשני הכיוונים: הראשון לצד שכנגד, זה מאד חשוב שזה יקרה נגד ישראל. דבר שני, זו שאלה שנוגעת לאפקטיביות של צווי

המעצר, האם יעצרו אותם, האם בפועל יעמידו אותם לדין. אני יכולה להגיד לך מניסיון של 20 שנה במשפט בינלאומי, שהיו למשל ראשי מדינה מיוגוסלביה לשעבר שנמלטו, אפילו 10 שנים, 20 שנה – מלאדיץ, מילוסביץ, קראדיץ – בסוף הם כולם עמדו בפני בית הדין הבינלאומי לפשעים ביוגוסלביה. ועד שתפסו אותם, הם חיו מתחת לאדמה, הם חיו כמי שבורח מהדין. אז זה המצב הטבעי בעולם המתוקן, שאם פושעים כאלה צריכים להסתובב בעולם, שיעשו את זה בחשש תמידי לחירותם, ולא יסתובבו חופשי כשהם מחויבים. למשל, ראיתי תמונה של בכירי חמאס משוחררים מכלא לוב וטסים בטיסה לטורקיה, מחויבים, מבסוטים. מבחינתי זה בלתי נסבל, זה משהו שלא צריך להתקיים בעולם מתוקן".

ויש צווי ביניים מסוימים שבית הדין הזה יכול להוציא שעשויים להשפיע על משהו כרגע, על החטופים או המלחמה?

"ל-125 המדינות החברות באמנת רומא, שזו אמנת בית הדין, יש חובה לשתף פעולה עם בית המשפט. קודם כל הוא יכול לקרוא לדברים בשמם – לומר שהחטיפה זה פשע מלחמה ופשע נגד האנושות, של העלמה בכפייה. שזה יהיה ברור, אבל אין פה באמת מחלוקת. החובה של החמאס היא לשחרר את כל החטופים בחיים ולא לתר, וזה לא ענין של מו"מ. ברור שחמאס מפר את הדין הבינלאומי ומבצע פשע נגד האנושות, פשע מלחמה, כשהוא מחזיק את החטופים. גם לגבי הגופות אגב, גופות של חיילים או אזרחים, שאין שום סיבה שהן יהיו שם. מדובר בפשעי מלחמה, בפשעים נגד האנושות, שהם מחוץ לכל מו"מ".

ויאס-גבירצמן מציינת שלמרות שהרשות הפלסטינית אינה מוכרת כמדינה באופן רשמי, היא חברה בבית הדין הבינלאומי, ולכן לפסיקת בית הדין בנושא חמאס עשויות להיות השלכות לגביה: "אם הרשות הפלסטינית קוראת לעצמה מדינת פלסטין, גם על שטח עזה, גם על איו"ש, גם על מזרח ירושלים, אז היא מחויבת גם לפשעים המבוצעים בעזה. לפחות זה מה שהרשות הפלסטינית, כשהיא קוראת לעצמה מדינת פלסטין, אומרת לבית המשפט. בית המשפט לא נכנס להחלטות פוליטיות, אבל אם ההחלטה הפוליטית מהווה מעשה פלילי, למשל אם בכירי הרשות הפלסטינית יקשרו את עצמם לפשעי החמאס באמצעות שותפות כלשהי ביניהם – הם יכולים אולי בעתיד גם להיתבע".

התכנסות של נציגי משפחות החטופים, חלקם עטופים בדגלי ישראל, מחוץ לבית הדין הפלילי בהאג,
14 בפברואר 2024 | צילום: ROBIN VAN LONKHUIJSEN/ANP/AFP via Getty Images

אז לסיכום, המשמעות העיקרית של התביעה הזו היא שייתכן שמנהיגי ארגון חמאס יוכרזו כפושעים נגד האנושות.

"המשמעות היא באמת צדק של תגמול, של הרשעה והענשה, של הרתעה וגם משמעות סימבולית. יש היום בעולם מחוץ לכותלי בית המשפט מעין חזית או מלחמה תודעתית, אז יש לזה השפעה גם על המלחמה התודעתית. על ההליך הספציפי של דרום אפריקה נגד ישראל, אין לזה שום השלכה, כי העולם יודע וגם אותו בית המשפט יודע שהחמאס ביצע אולי רצח עם, בטוח פושעים נגד האנושות ובטוח פשעי מלחמה.

"מה שיכול להיות חשוב, זה שכאשר מדינת ישראל תגיש תביעות בעצמה כנגד מדינות שמשתפות פעולה עם חמאס, כולל דרום אפריקה, שאירחה שבועיים אחרי הטבח מפגש קואליציה ותמיכה עם ראשי חמאס, כולל איראן וטורקיה וקטאר ומדינות אחרות – אז עצם העובדה שחמאס ביצע רצח עם, קושרת כל מדינה שגם מעורבת ישירות עם מעשי חמאס".